

канд. пед. наук : спец. 05. 25. 03 «Бiblioteковедение, библиографоведение» / Л. В. Танаткина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/organizatsionno-metodicheskie-osnovy-sovmestnoi-deyatelnosti-detskoi-biblioteki-i-shkoly-po->

16. Тимофеева Е. Н. Изучение биографии как способ развития интереса учащихся к чтению художественных произведений: автореф. дис. на соискание ученой степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (по областям и уровням образования)» / Е. Н. Тимофеева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/izuchenie-biografii-pisatelya-kak-sposob-razvitiya-interesa-uchashchikhsya-k-chteniyu-khudoz>

17. Український педагогічний словник / [авт.-уклад. Гончаренко С.] – К. : Либідь, 1997. – 374 с.

Аннотация

Л.Н.Балика

Историография проблемы формирования в учеников интереса к чтению в процессе деятельности школьной библиотеки

Статья посвящена историографическому анализу проблемы развития интереса учащихся к чтению в процессе деятельности школьной библиотеки рассмотренной в диссертационных исследованиях отечественных и зарубежных ученых. Проанализированы работы, в которых раскрыты методика обучения чтения (М.Кобахидзе) и формирования читательских интересов (С.Прибылых); уровни успешной читательской деятельности (М.Киселева); обоснована авторская педагогическая система развития читательского интереса (И.Жукова) и концепция привлечения школьников к чтению (Т.Галактионова); модификация и адаптация принципов педагогики творчества к особенностям младшего школьного возраста (Н.Егорова); модель деятельности школьной библиотеки по обеспечению информационных потребностей (О.Матвейчук); влияние идеологического фактора деятельности библиотек УССР в 40-80-е гг. XX ст. (М.Орешкина); главные критерии, которые определили статус библиотек лицеев (В.Мозгова).

Ключевые слова: историография, диссертационные исследования, научные взгляды, библиотека, школьная библиотека, чтение, интерес, читательский интерес.

Summary

L.M.Balika

Historiography of the Problem According Forming Interest to Reading in Pupils in the Process of Activity of School Libraries

The article is devoted to the historical analysis of dissertational researches of Ukrainian and foreign scientists on the problem of development pupils' reading interest in the process of activity of school libraries. Research works where methods of teaching reading (M.Kobahidze) and formation of reader's interests (S.Pribilykh), levels of successful reading activity (M.Kiseleva), author's pedagogical system of development reader's interests (I.Zhukova) are grounded; the author's concept of attracting pupils to reading (T.Halaktionova), proposes of modification and adaptation the principles of pedagogic of co-creativity according the features of pupils of primary schools (N.Yegorova) are disclosed; a model of the school library requirements for ensuring information needs (O.Matviychuk), the influence of the ideological factor in the activity of Ukrainian libraries in the period 40-s - 80-s years of the XX century (M.Oreshkina), the main criteria that determined the status of lyceum libraries (V.Mozgova) are analyzed.

Key words: historiography, dissertation research, scientific views, library, school library, reading, interest, reader's interest.

Дата надходження статті: «9» жовтня 2013 р.

УДК [004 – 028.46].001.11(045)

В.М.БАРАНОВСЬКА,

викладач

(м.Хмельницький)

Інформатичні компетентності: генезис поняття

У статті на основі аналізу наукових публікацій розкривається сутність поняття «інформатичні компетентності». Виокремлено основні аспекти трактування таких понять, як «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність», «інформатичні компетентності». Беручи до уваги результати досліджень автором було визначено, що інформатичні компетентності фахівця повинні розглядатись як система і насамперед вони виявляються у процесі їх набуття на всіх рівнях удосконалення.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність, інформатичні компетентності.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Традиційна система освіти, зміст якої ґрунтується на дидактичній тріаді знання-уміння-навички, має бути підсилена для якісного задоволення соціального замовлення на підготовку фахівців для інформаційного суспільства. Знання, що здобуваються студентами у вищих навчальних закладах, часто є недостатньо дієвими,

оскільки випускник не вміє їх використовувати на досить високому рівні у конкретних ситуаціях. Тому в Україні, як і в країнах Європейського союзу та в Росії, у рамках реформування системи освіти більшість науковців схиляються до ідей компетентнісного підходу в оцінюванні результатів навчання, формування компетентностей на основі сучасних досягнень науки і техніки [3, с.44–53].

Виокремимо поняття «компетентність» та «компетенція», враховуючи українські мовні стереотипи. Термін «компетенція» (латиною *competentia* від *compeo* – взаємно прагну; відповідаю, підходжу) означає коло повноважень; термін «компетентність» означає обізнаність, авторитетність, кваліфікованість.

На основі аналізу тлумачень за словниками подамо узагальнене визначення поняття «компетентність» – сукупність знань та вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності; рівень оволодіння певною діяльністю; здатність та вміння здійснювати необхідну діяльність; спроможність і готовність застосовувати знання, уміння і особисті якості для успішної діяльності в певній галузі; вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності; спеціальні вміння для виконання певних професійних обов'язків відповідно до певних професійних стандартів.

Компетентності можуть бути як загальними (необхідні для соціально-трудової адаптації в реальному житті), так і професійно-трудовими (спеціальні, необхідні для виконання людиною спеціальних функцій – набір компетентностей її професії та кваліфікації). Загальні компетентності формуються у процесі безперервної освіти людини, спеціальні – у процесі професійної підготовки людини (професійної освіти, підвищення кваліфікації, стажування тощо) [15, с.34–37].

Існують різні підходи до визначення структури компетентності особи. Констатуючи, що компетентність є складним утворенням, інтегрованим результатом навчання, дослідники здебільшого виділяють певні види компетентностей. У структурі соціально-професійних компетентностей фахівця можна виділити чотири блоки, два з яких є базовими і необхідними для формування двох наступних [5, с.15]:

1) інтелектуальний – сукупність прийомів розумової діяльності (аналіз, синтез, порівняння, зіставлення, класифікація, систематизація, узагальнення та ін.), сформованих у випускника;

2) особистісний – особистісні якості випускника (відповідальність, цілеспрямованість, самостійність, організованість тощо);

3) соціально-значущі компетентності – ті, володіння якими уможливорює забезпечення життєдіяльності випускника у сучасному світі та його взаємодію з іншими людьми, групою, колективом;

4) професійні компетентності – їх набуття уможливорює виконання професійної діяльності.

У педагогічній літературі правомірно визнається пріоритет компетентності як однієї з визначальних особистісних характеристик майбутнього вчителя, разом із гуманізмом, демократизмом, духовною культурою, комунікативністю, організаторським талантом. Компетентність означає не лише належну поінформованість у широкому спектрі питань, а й відповідний стиль педагогічної діяльності, що ґрунтується на знаннях і практичному досвіді. Вона є необхідною ланкою постійного вдосконалення вже набутого інтелектуального й практичного досвіду, щаблем до пошуку ефективних шляхів підвищення педагогічної майстерності та досягнення самобутності особистості фахівця [7, с.4].

Як свідчать дослідження, на кожному етапі життя людини формування професійних компетентностей наповнюється новим змістом, новими організаційно-методичними формами і методами, новими потребами і відповідними підходами до інтегрування індивідуальних професійних, соціальних аспектів життєдіяльності [12, с.8].

Логічно, професійні компетентності мають сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості фахівця [13, с.64]. Їх перелік визначається окремо для кожного фаху, з урахуванням його специфіки. Їх формування здійснюється головним чином у процесі навчання у професійних закладах освіти.

Аналіз досліджень і публікацій... Аналіз основних досліджень, що стосуються визначення переліку та змісту професійних компетентностей вчителя (О.В.Бондаревської, М.І. Жалдака, Н.Л.Коломінського, А.К.Маркової, Л.М.Мітіна, О.В.Овчарук, Ю.С.Рамського, В.А.Сластьоніна) показав, що формування професійних компетентностей учителя передбачає набуття ним ґрунтовних знань з навчального предмета, методики його навчання, дидактики, психології, педагогіки, розвиток педагогічних умінь, пов'язаних з діями вчителя у різних педагогічних ситуаціях, формування необхідних особистісних якостей, комунікативних навичок, наявність потреби самовдосконалення і саморозвитку, оволодіння необхідними знаннями, уміннями і навичками роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями (інформатичними компетентностями).

Як ми бачимо, однією зі складових системи професійних компетентностей вчителя, важливістю якої обумовлена нині змінами в освіті, викликаними розвитком інформаційних технологій, є інформатичні компетентності.

Формулювання цілей статті... Тож особливої актуальності набуває визначення та обґрунтування сутності поняття «інформатичні компетентності».

Виклад основного матеріалу... Спочатку для позначення предметів, пов'язаних із комп'ютерною підготовкою вчителя, використовувалися традиційні словосполучення: «предмети для вивчення нових інформаційних технологій», «предмети для підготовки до використання інформаційно-комунікаційних технологій тощо. Але невідповідність таких виразів ускладнювала їх науковий обіг. М.М.Дарманський запропонував використовувати нове слово «інформатичний». Тобто підготовка вчителя до використання нових інформаційних технологій мала б називатися «інформатична підготовка». М.М.Дарманський пояснював це рішення тим, що для інших видів підготовки уже існують свої короткі терміни, наприклад: «медична підготовка», «правова підготовка» та ін. Пізніше новий термін було обґрунтовано з точки зору інформатики та філології [18, с.32–34].

Зазначимо, що у дослівному перекладі з англійської мови: якщо дії з даними виконуються з використанням автоматичних пристроїв (наприклад, комп'ютерів), то такі процеси будуть вважатися «інформатичними» [10].

Але у педагогічній літературі зустрічаються різні назви цих компетентностей: інформаційні, ІКТ-компетентності.

М.А.Холодна у своїй роботі дає визначення: інформаційні компетентності – це особливим чином організовані наочно-специфічні знання, володіння якими дозволяє ухвалювати ефективні рішення у відповідній галузі діяльності [19].

З посиланням на висновки Ради Європи С.Є.Шишов і В.О.Кальней зазначають, що інформаційні компетентності виявляються через володіння новими технологіями, розуміння меж їх використання, виявлення сильних і слабких сторін, а також через здатність критичного ставлення до повідомлень та реклами [20, с.18].

Вироблення інформаційних компетентностей насамперед передбачає формування універсальних навичок аналізу різноманітних проблем і вирішення завдань. До них належить уміння спостерігати і робити логічні висновки, використовувати різні знакові системи й абстрактні моделі, аналізувати ситуацію з різних поглядів, розуміти загальний контекст і прихований зміст висловлювань, системно та самостійно працювати над підвищенням своїх компетентностей [14, с.9–12].

Для учнів інформаційні компетентності можуть означати сформовані вміння ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології для навчання [9, с.23].

І.В.Родигіна зводить інформаційні компетентності людини до сукупності таких умінь:

- використовувати різні джерела повідомлень;
- класифікувати документи;
- користуватися сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями;
- опрацювати дані;
- аналізувати й критично оцінювати дані;
- самостійно опрацювати дані;
- розуміти й усвідомлювати повідомлення;
- залучати висновки із власного досвіду [16, с.37].

За І.О.Зимньою, інформаційні компетентності означають здатність людини до:

- приймання, опрацювання й передавання даних;
- перетворення повідомлень (читання, конспектування тощо), використання масмедійних і мультимедійних технологій;
- володіння електронними та інтернет-технологіями [6, с.22].

За Н.Х.Насировою, інформаційні компетентності – наявність знань, умінь та навичок у галузі технічних, програмних засобів і даних, сукупність суспільних, природних, технічних знань, що відображають систему сучасного інформаційного суспільства; знання, що складають інформатичні основи пошукової пізнавальної діяльності; способи і дії, що визначають операційну основу пошукової пізнавальної діяльності; досвід пошукової діяльності у сфері програмного забезпечення і технічних ресурсів [11, с.10].

На думку Н.В.Баловсяк, інформаційні компетентності – це інтегративне особистісне утворення, яке віддзеркалює здатність індивіда до визначення інформаційних потреб, пошуку необхідних повідомлень та ефективної роботи з ними у всіх формах і поданнях – як у традиційному, друкованому, так і в електронному; здатність роботи з комп'ютерною технікою і телекомунікаційними технологіями та спроможність застосовувати їх у професійній діяльності, повсякденному житті [1, с.54–57].

За визначенням В.М.Жукової, *інформатичні компетентності* можуть бути охарактеризовані через ефективність діяльності з використанням комп'ютера, що означає ефективне застосування

знань і умінь для вирішення існуючих або поставлених перед людиною завдань. Грамотна людина знає про щось абстрактно, а компетентна – може на основі знання конкретно й ефективно вирішувати певне інформатичне завдання чи проблему. Водночас компетентність означає відмову від прямого копіювання чужого досвіду, норм, традицій, зразків, звільнення від стереотипів, чийось вказівок, розпоряджень, установок [4, с.61].

За визначенням О.М.Спіріна, інформаційно-комунікаційні компетентності – здатність особистості застосовувати на практиці інформаційно-комунікаційні технології для задоволення власних потреб і розв'язання суспільно-значущих, зокрема, професійних, завдань у певній предметній галузі або виді діяльності [17, с.201–226].

У дослідженні системи професійної підготовки вчителя інформатики О.М.Спірін [17, с. 201–226] доводить, що поняття інформатичних компетентностей є більш загальним і включає поняття ІКТ-компетентності з огляду на те, що проектування, розробка та володіння інформаційно-комунікаційними технологіями є одним з компонентів наукових знань у галузі інформатики. Тому склад інформатичних компетентностей вчителя має включати його ІКТ-компетентності.

Підхід NETS (Національні освітні технологічні стандарти, США) дає можливість наскрізно відобразити складові ІКТ-компетентностей:

- 1) ІКТ-бачення: розуміння та усвідомлення ролі й значення інформаційно-комунікаційних технологій для роботи та навчання впродовж життя;
- 2) ІКТ-культура: спосіб розуміння, конструювання, світоглядного бачення цифрових технологій для життя та діяльності в інформаційному суспільстві;
- 3) ІКТ-знання: набір фактичних та теоретичних знань, що відображають галузь інформаційно-комунікаційних технологій як сферу навчання та практичної діяльності;
- 4) ІКТ-практика: практика застосування знань, умінь, навичок у галузі інформаційно-комунікаційних технологій для особистих, суспільних професійних та навчальних цілей;
- 5) ІКТ-удосконалення: здатність удосконалювати, розвивати, генерувати нове у сфері інформаційно-комунікаційних технологій засобами інформаційно-комунікаційних технологій для навчання, професійної діяльності, особистого розвитку;
- 6) ІКТ-громадянськість: підтверджена якість особистості демонструвати свідоме ставлення через дію, пов'язану із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій для відповідної соціальної взаємодії і поведінки [8, с.6–10].

Висновки... Значні економічні та соціальні зміни, що відбуваються в Україні, порушили питання про підняття професійного рівня вчителя. В роботі М.І.Жалдака, Ю.С.Рамського, М.В.Рафальської [2, с.5–12] зазначається, що сформованість інформатичних компетентностей вчителя передбачає:

- комп'ютерну грамотність;
- здатність орієнтуватися в інформаційному просторі;
- здійснення пошуку різноманітних відомостей у різних інформаційних джерелах, їх опрацювання, систематизацію, зберігання, подання, передавання;
- застосування інформаційно-комунікаційних технологій у самонавчанні та в повсякденному житті;
- здійснення оцінювання процесу та досягнутих результатів технологічної діяльності;
- розуміння методологічних аспектів та технологічних обмежень використання інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язування індивідуальних та суспільно значущих задач.

Отже, на основі аналізу наукових публікацій можна стверджувати, що інформатичні компетентності фахівця повинні розглядатись як система інформатичних компетентностей і насамперед виявляються у процесі їх набуття на всіх рівнях удосконалення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Баловсяк Н. В. Зміст освіти у формуванні інформаційної компетентності / Н. В. Баловсяк // Матеріали ІХ міжнар. наук.-метод. конф. [«Наука та освіта 2006»], (Дніпропетровськ, 23-31 січн. 2006 р.). – Дніпропетровськ, 2006. – С. 54–57.
2. Жалдак М. І. Модель системи соціально-професійних компетентностей вчителя інформатики / М. І. Жалдак, Ю. С. Рамський, М. В. Рафальська ; НПУ ім. М. П. Драгоманова // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – № 14. – С. 5–12.
3. Жалдак М. І. Формування системи інформатичних компетентностей майбутніх учителів інформатики у процесі навчання в педагогічному університеті / М. І. Жалдак, Ю. С. Рамський, М. В. Рафальська // Вища школа. – 2009. – № 10. – С. 44–53.
4. Жукова В. М. Формування інформатичної компетентності майбутнього вчителя математики в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Жукова Вікторія Миколаївна. – Луганськ, 2009. – 178 с.

5. Зимняя И. А. Интегральный подход к оценке единой социально-профессиональной компетентности выпускников вузов / И. А. Зимняя, Е. В. Земцова // Высшее образование сегодня. – 2008. – № 5. – С. 14–19.
6. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Дайджест педагогических идей та технологій. Школа-парк. – 2003. – № 4. – С.18–23.
7. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Освіта України. – 2001. – № 6. – С. 4.
8. Литвинова С. Г. Інформаційно-комунікаційні компетентності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / С. Г. Литвинова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2011. – № 5 (93). – С. 6–10.
9. Морзе Н. В. Информатика : підруч. для 9 кл. / Н. В. Морзе, В. П. Вембер, О. Г. Кузьмінська. – К. : Школяр, 2009. – 344 с. : іл.
10. Мюллер В. К. Англо-русский словарь / В. К. Мюллер. – М. : Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1983. – 1192 с.
11. Насирова Н. Х. Проектирование подготовки студентов гуманитарных факультетов классического университета по информатике : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук / Н. Х. Насирова. – Казань, 2000. – 17 с.
12. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : [моногр.] / [В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін.; за ред. В. Г. Кременя]. – К. : Наук. думка, 2003. – 853 с.
13. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
14. Пущарьова Т. Інформаційно-комунікаційна компетентність – важливий чинник формування світогляду учнів / Т. Пущарьова // Рідна школа. – 2010. – №9 (вересень). – С. 9–12.
15. Рамський Ю. С. Методична підготовка вчителя інформатики та розвиток його фахових компетентностей / Ю. С. Рамський, Н. Р. Балик ; НПУ ім. М. П. Драгоманова // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – № 14. – С. 34–37.
16. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Х. : Основа, 2005. – 96 с.
17. Спірін О. М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів інформатики за кредитно-модульною системою : [моногр.] / Спірін О. М. ; за наук. ред. акад. М. І. Жалдака. – Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 300 с.
18. Суховірський О. В. Роль керівника вищого педагогічного навчального закладу в процесі інформатизації освіти / О. В. Суховірський // Педагогічна спадщина М.М.Дарманського в контексті сучасних реалій : матеріали Перших читань пам'яті М. М. Дарманського (Хмельницький, 11 квіт. 2006р.). – Хмельницький : РВВ ХГПА, 2006. – С. 32–34.
19. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования / М. А. Холодная. – СПб. : Питер, 2002. – 272 с. : ил. – (Серия «Мастера психологии»).
20. Шишов С. Е. Мониторинг качества образования в школе / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М. : Российское педагогическое агентство, 1998. – 354 с.

Аннотация

В.М.Барановская

Информатические компетентности: генезис понятия

В статье на основе анализа научных публикаций раскрывается сущность понятия «информатические компетентности». Выделены основные аспекты таких понятий, как «компетентность», «компетенция», «профессиональная компетентность», «информатические компетентности». Принимая во внимание результаты исследований автором было определено, что информатические компетентности специалиста должны рассматриваться как система и в первую очередь они проявляются в процессе их приобретения на всех уровнях усвоения.

Ключевые слова: *компетентность, компетенция, профессиональная компетентность, информатические компетентности.*

Summary

V.M. Baranovska

Informatic Competencies: the Genesis of the Concept

On this basis of analysis of scientific publications we can see the essence of «informatic competencies» in the article. Singled out the main aspects of the interpretation of concepts such as «competencies», «competence», «professional competencies», «informatic competencies». Taking into account the results of research by the author, it was determined that informatic competencies of specialist must be looked as a system and first of all they appear in the process of their acquisition on all levels of improvement.

Key words: *competencies, competence, professional competencies, informatic competencies.*

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.